

પતીતજન પાવની શુરસરીતા સમી,
અગમ ઉદ્ધારીણી આત્મસિદ્ધિ.
જન્મજન્માંતરો જાણતાં જોગીએ,
આત્મ અનુભવવે, આજ રીધી.
ભક્ત ભગીરથ સમાન ભાગ્યશાળી મહા,
ભગ સંભાગીની વિનંતીથી.
ચારૂતર ભૂમીનાં નગર નડિયાદમાં,
પૂર્ણ કૃપા પ્રભુએ કરીતી.

શ્રી આત્મ-સિદ્ધિ શાસ્ત્ર શ્રી સદ્ગુરુ ચરણાય નમો

– ૐ –

જેહ સ્વરૂપ સમજ્યા વિના, પામ્યો દુઃખ અનંત,
સમજાવ્યું તે પદ નમું, શ્રી સદ્ગુરુ ભગવંત
વર્તમાન આ કાળમાં, મોક્ષમાર્ગ બહુ લોપ,
વિચારવા આત્માર્થીને, ભાખ્યો અત્ર અગોપ્ય.
કોઈ ક્રિયાજડ થઈ રહ્યા, શુષ્કજ્ઞાનમાં કોઈ,
માને મારગ મોક્ષનો, કરૂણા ઊપજે જોઈ.
બાહ્ય ક્રિયામાં રાયતા, અંતર્ભેદ ન કાંઈ,
જ્ઞાનમાર્ગ નિષેધતા, તેહ ક્રિયાજડ આંઈ.
બંધ મોક્ષ છે કલ્પના, ભાખે વાણી માંહી,
વર્તે મોહાવેશમાં, શુષ્કજ્ઞાની તે આંહી.
વૈરાગ્યાદિ સફળ તો, જો સહ આતમજ્ઞાન,
તેમ જ આતમજ્ઞાનની, પ્રાપ્તિતણાં નિદાન.

ત્યાગ વિરાગ ન ચિત્તમાં, થાય ન તેને જ્ઞાન,
અટકે ત્યાગ વિરાગમાં, તો ભૂલે નિજભાન.
જ્યાં જ્યાં જે જે યોગ્ય છે, તહાં સમજવું તેહ,
ત્યાં ત્યાં તે તે આચરે, આત્માર્થી જન એહ.
સેવે સદ્ગુરુચરણને, ત્યાગી દઈ નિજપક્ષ,
પામે તે પરમાર્થને, નિજપદનો લે પક્ષ.
આત્મજ્ઞાન સમદર્શિતા, વિચરે ઉદયપ્રયોગ,
અપૂર્વ વાણી પરમશ્રુત, સદ્ગુરુ લક્ષણ યોગ્ય.
પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ સમ નહીં, પરોક્ષ જિન ઉપકાર,
એવો લક્ષ થયા વિના, ઊગે ન આત્મવિચાર.
સદ્ગુરુના ઉપદેશ વણ, સમજાય ન જિનરૂપ,
સમજ્યા વણ ઉપકાર શો? સમજ્યે જિનસ્વરૂપ.
આત્માદિ અસ્તિત્વનાં, જેહ નિરૂપક શાસ્ત્ર,
પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ યોગ નહિં, ત્યાં આધાર સુપાત્ર.
અથવા સદ્ગુરુએ કહ્યાં, જે અવગાહન કાજ,
તે તે નિત્ય વિચારવાં, કરી મતાંતર ત્યાગ.
રોકે જીવ સ્વચ્છંદ તો, પામે અવશ્ય મોક્ષ,
પામ્યા એમ અનંત છે, ભાખ્યું જિન નિર્દોષ.
પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ યોગથી, સ્વચ્છંદ તે રોકાય,
અન્ય ઉપાય કર્યા થકી, પ્રાયે બમણો થાય.
સ્વચ્છંદ, મત આગ્રહ તજી, વર્તે સદ્ગુરુલક્ષ,
સમક્ષિ તેને ભાખિયું, કારણ ગણી પ્રત્યક્ષ.
માનાદિક શત્રુ મહા, નિજ છંદે ન મરાય,
જાતાં સદ્ગુરુ શરણમાં, અલ્પ પ્રયાસે જાય.

જે સદ્ગુરુ ઉપદેશથી, પામ્યો કેવળજ્ઞાન,
ગુરુ રહ્યા છદ્ધસ્થ પણ, વિનય કરે ભગવાન.
એવો માર્ગ વિનય તણો, ભાખ્યો શ્રી વીતરાગ,
મૂળ હેતુ એ માર્ગનો, સમજે કોઈ સુભાગ્ય.
અસદ્ગુરુ એ વિનયનો, લાભ લહે જો કાંઈ,
મહામોહનીય કર્મથી, બૂડે ભવજળ માંહી.
હોય મુમુક્ષુ જીવ તે, સમજે એહ વિચાર,
હોય મતાર્થી જીવ તે, અવળો લે નિર્ધાર.
હોય મતાર્થી તેહને, થાય ન આતમલક્ષ,
તેહ મતાર્થી લક્ષણો, અહીં કહ્યાં નિર્પક્ષ.

(મતાર્થી લક્ષણ)

બાહ્યત્યાગ પણ જ્ઞાન નહીં, તે માને ગુરુ સત્ય,
અથવા નિજકુળધર્મના, તે ગુરુમાં જ મમત્વ.
જે જિનદેહ પ્રમાણ ને, સમવસરણાદિ સિદ્ધિ,
વર્ણન સમજે જિનનું, રોકી રહે નિજ બુદ્ધિ.
પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુયોગમાં, વર્તે દ્રષ્ટિ વિમુખ,
અસદ્ગુરુને દ્રઢ કરે, નિજ માનાર્થે મુખ્ય.
દેવાદિ ગતિ ભંગમાં, જે સમજે શ્રુતજ્ઞાન,
માને નિજ મત વેષનો, આગ્રહ મુક્તિનિદાન.
લહું સ્વરૂપ ન વૃત્તિનું, ગ્રહું વ્રત અભિમાન,
ગ્રહે નહીં પરમાર્થને, લેવા લૌકિક માન.
અથવા નિશ્ચય નય ગ્રહે, માત્ર શબ્દની માંય,
લોપે સદ્વ્યવહારને, સાધન રહિત થાય.
જ્ઞાનદશા પામ્યો નહીં, સાધનદશા ન કાંઈ,
પામે તેનો સંગ જે, તે બૂડે ભવ માંહી.

એ પણ જીવ મતાર્થમાં, નિજમાનાદિ કાજ,
પામે નહિં પરમાર્થને, અન્-અધિકારીમાં જ.
નહિં કષાય ઉપશાંતતા, નહિં અંતર વૈરાગ્ય,
સરળપણું ન મધ્યસ્થતા, એ મતાર્થી દુર્ભાગ્ય.
લક્ષણ કહ્યાં મતાર્થીનાં, મતાર્થ જાવા કાજ,
હવે કહું આત્માર્થીનાં, આત્મા-અર્થ સુખસાજ.

(આત્માર્થી - લક્ષણ)

આત્મજ્ઞાન ત્યાં મુનિપણું, તે સાચા ગુરુ હોય,
બાકી કુળગુરુ કલ્પના, આત્માર્થી નહિં જોય.
પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ પ્રાપ્તિનો, ગણે પરમ ઉપકાર,
ત્રણે યોગ એકત્વથી, વર્તે આજ્ઞાધાર.
એક હોય ત્રણ કાળમાં, પરમારથનો પંથ,
પ્રેરે તે પરમાર્થને, તે વ્યવહાર સમંત.
એમ વિચારી અંતરે, શોધે સદ્ગુરુ યોગ,
કામ એક આત્માર્થનું, બીજો નહિં મનરોગ.
કષાયની ઉપશાંતતા, માત્ર મોક્ષ અભિલાષ,
ભવે ખેદ, પ્રાણીદયા, ત્યાં આત્માર્થ નિવાસ.
દશા ન એવી જ્યાં સુધી, જીવ લહે નહિં જોગ,
મોક્ષમાર્ગ પામે નહીં, મટે ન અંતર રોગ.
આવે જ્યાં એવી દશા, સદ્ગુરુબોધ સુહાય,
તે બોધે સુવિચારણા, ત્યાં પ્રગટે સુખદાય.
જ્યાં પ્રગટે સુવિચારણા, ત્યાં પ્રગટે નિજ જ્ઞાન,
જે જ્ઞાને ક્ષય મોહ થઈ, પામે પદ નિર્વાણ.
ઊપજે તે સુવિચારણા, મોક્ષમાર્ગ સમજાય,
ગુરુશિષ્યસંવાદથી, ભાખું ષટપદ આંહી.

(ષટ્પદનામકથન)

‘આત્મા છે’, ‘તે નિત્ય છે’, ‘છે કર્તા નિજકર્મ’,
‘છે ભોક્તા’, વળી ‘મોક્ષ છે’, મોક્ષ ઉપાય સુધર્મ.
ષટ્સ્થાનક સંપેક્ષમાં, ષટ્દર્શન પણ તેહ,
સમજાવવા પરમાર્થને, કહ્યાં જ્ઞાનીએ એહ.

(શંકા – શિષ્ય ઉવાચ)

(આત્માના હોવાપણારૂપ પ્રથમ સ્થાનકની શિષ્ય શંકા કહે છે:)

નથી દ્રષ્ટિમાં આવતો, નથી જણાતું રૂપ,
બીજો પણ અનુભવ નહીં, તેથી ન જીવસ્વરૂપ.
અથવા દેહ જ આત્મા, અથવા ઈન્દ્રીય પ્રાણ,
મિથ્યા જુદો માનવો, નહીં જુદું એંધાણ.
વળી જો આત્મા હોય તો, જણાય તે નહિં કેમ?
જણાય જો તે હોય તો, ઘટ પટ આદિ જેમ.
માટે છે નહિં આત્મા, મિથ્યા મોક્ષ ઉપાય,
એ અંતર શંકા તણો, સમજાવો સદુપાય.

(સમાધાન – સદ્ગુરુ ઉવાચ)

ભાસ્યો દેહાધ્યાસથી, આત્મા દેહ સમાન,
પણ તે બન્ને ભિન્ન છે, પ્રગટ લક્ષણે ભાન.
ભાસ્યો દેહાધ્યાસથી, આત્મા દેહ સમાન,
પણ તે બન્ને ભિન્ન છે, જેમ અસિ ને મ્યાન.
જે દ્રષ્ટા છે દ્રષ્ટિનો, જે જાણે છે રૂપ,
અબાધ્ય અનુભવ જે રહે, તે છે જીવસ્વરૂપ.
છે ઈન્દ્રીય પ્રત્યેકને, નિજ નિજ વિષયનું જ્ઞાન,
પાંચ ઈન્દ્રીયના વિષયનું, પણ આત્માને ભાન.

દેહ ન જાણે તેહને, જાણે ન ઈન્દ્રીય, પ્રાણ,
આત્માની સત્તા વડે, તેહ પ્રવર્તે જાણ.
સર્વ અવસ્થાને વિશે, ન્યારો સદા જણાય,
પ્રગટરૂપ ચૈતન્યમય, એ એંધાણ સદાય.
ઘટ, પટ આદિ જાણ તું, તેથી તેને માન,
જાણનાર તે માન નહિં, કહીએ કેવું જ્ઞાન?
પરમ બુદ્ધિ કૃશ દેહમાં, સ્થૂળ દેહ મતિ અલ્પ,
દેહ હોય જો આત્મા, ઘટે ન આમ વિકલ્પ.
જડ ચેતનનો ભિન્ન છે, કેવળ પ્રગટ સ્વભાવ,
એકપણું પામે નહિં, ત્રણે કાળ દ્વયભાવ.
આત્માની શંકા કરે, આત્મા પોતે આપ,
શંકાનો કરનાર તે, અચરજ એહ અમાપ.

(શંકા – શિષ્ય ઉવાચ)

(આત્મા નિત્ય નથી, એમ શિષ્ય કહે છે:-)

આત્માના અસ્તિત્વના, આપે કહ્યા પ્રકાર,
સંભવ તેનો થાય છે, અંતર કર્યો વિચાર.
બીજી શંકા થાય ત્યાં, આત્મા નહિં અવિનાશ,
દેહયોગથી ઊપજે, દેહવિયોગે નાશ.
અથવા વસ્તુ ક્ષણિક છે, ક્ષણે ક્ષણે પલટાય,
એ અનુભવથી પણ નહીં, આત્મા નિત્ય જણાય.

(સમાધાન – સદ્ગુરુ ઉવાચ)

(આત્મા નિત્ય છે, એમ સદ્ગુરુ સમાધાન કરે છે:-)

દેહ માત્ર સંયોગ છે, વળી જડ રૂપી દ્રશ્ય,
ચેતનનાં ઉત્પત્તિ લય, કોના અનુભવ વશ્ય?
જેના અનુભવ વશ્ય એ, ઉત્પન્ન લયનું જ્ઞાન,
તે તેથી જુદા વિના, થાય ન કેમે ભાન.

જે સંયોગો દેખિયે, તે તે અનુભવ દ્રશ્ય,
 ઊપજે નહિં સંયોગથી, આત્મા નિત્ય પ્રત્યક્ષ.
 જડથી ચેતન ઊપજે, ચેતનથી જડ થાય,
 એવો અનુભવ કોઈને, ક્યારે કદી ન થાય.
 કોઈ સંયોગોથી નહિં, જેની ઉત્પત્તિ થાય,
 નાશ ન તેનો કોઈમાં, તેથી નિત્ય સદાય.
 ક્રોધાદિ તરતમ્યતા, સર્પાદિકની માંય,
 પૂર્વજન્મ સંસ્કાર તે, જીવ નિત્યતા ત્યાંય.
 આત્મા દ્રવ્યે નિત્ય છે, પર્યાયે પલટાય,
 બાળાદિ વય ત્રણનું, જ્ઞાન એકને થાય.
 અથવા જ્ઞાન ક્ષણિકનું, જે જાણી વદનાર,
 વદનારો તે ક્ષણિક નહિં, કર અનુભવ નિર્ધાર.
 ક્યારે કોઈ વસ્તુનો, કેવળ હોય ન નાશ,
 ચેતન પામે નાશ તો, કેમાં ભળે તપાસ.

(શંકા - શિષ્ય ઉવાચ)

(આત્મા કર્મનો કર્તા નથી, એમ શિષ્ય કહે છે:-)

કર્તા જીવ ન કર્મનો, કર્મ જ કર્તા કર્મ,
 અથવા સહજ સ્વભાવ કાં, કર્મ જીવનો ધર્મ.
 આત્મા સદા અસંગ ને, કરે પ્રકૃતિ બંધ,
 અથવા ઈશ્વર પ્રેરણા, તેથી જીવ અબંધ.
 માટે મોક્ષ ઉપાયનો, કોઈ ન હેતુ જણાય,
 કર્મતણું કર્તાપણું, કાં નહિં, કાં નહિ જાય.

(સમાધાન - સદ્ગુરુ ઉવાચ)

કર્મનું કર્તાપણું આત્માને જે પ્રકારે છે તે પ્રકારે, સદ્ગુરુ
 સમાધાન કરે છે:-)

હોય ન ચેતન પ્રેરણા, કોણ ગ્રહે તો કર્મ?
 જડસ્વભાવ નહિં પ્રેરણા, જુઓ વિચારી ધર્મ.

જો ચેતન કરતું નથી, થતાં નથી તો કર્મ,
 તેથી સહજ સ્વભાવ નહિં, તેમ જ નહિં જીવધર્મ.
 કેવળ હોત અસંગ જો, ભાસત તને ન કેમ?
 અસંગ છે પરમાર્થથી, પણ નિજભાને તેમ.
 કર્તા ઈશ્વર કોઈ નહિં, ઈશ્વર શુદ્ધ સ્વભાવ,
 અથવા પ્રેરક તે ગણ્યે, ઈશ્વર દોષપ્રભાવ.
 ચેતન જો નિજ ભાનમાં, કર્તા આપ સ્વભાવ,
 વર્તે નહિં નિજ ભાનમાં, કર્તા કર્મ-પ્રભાવ.

(શંકા - શિષ્ય ઉવાચ)

(તે કર્મનું ભોક્તાપણું જીવને નહીં હોય? એમ શિષ્ય કહે છે:-)

જીવ કર્મ કર્તા કહો, પણ ભોક્તા નહિં સોય,
 શું સમજે જડ કર્મ કે, ફળ પરિણામી હોય?
 ફળદાતા ઈશ્વર ગણ્યે, ભોક્તાપણું સધાય,
 એમ કહો ઈશ્વરતણું, ઈશ્વરપણું જ જાય.
 ઈશ્વર સિદ્ધ થયા વિના, જગત નિયમ નહિં હોય,
 પછી શુભાશુભ કર્મનાં, ભોગ્યસ્થાન નહિં હોય.

(સમાધાન - સદ્ગુરુ ઉવાચ)

(જીવને પોતાનાં કરેલાં કર્મનું ભોક્તાપણું છે, એમ
 સદ્ગુરુ સમાધાન કરે છે:-)

ભાવકર્મ નિજ કલ્પના, માટે ચેતનરૂપ,
 જીવવીર્યની સ્ફૂરણા, ગ્રહણ કરે જડધૂપ.
 ઝેર સુધા સમજે નહીં, જીવ ખાય ફળ થાય,
 એમ શુભાશુભ કર્મનું, ભોક્તાપણું જણાય.
 એક રાંક ને એક નૃપ, એ આદિ જે ભેદ,
 કારણ વિના ન કાર્ય તે, તે જ શુભાશુભ વેદ.

ફળદાતા ઈશ્વરતાણી, એમાં નથી જરૂર,
કર્મ સ્વભાવે પરિણમે, થાય ભોગથી દૂર.
તે તે ભોગ્ય વિશેષનાં, સ્થાનક દ્રવ્ય સ્વભાવ,
ગહન વાત છે શિષ્ય આ, કહી સંક્ષેપે સાવ. ૮૫

(શંકા - શિષ્ય ઉવાચ)

(જીવનો તે કર્મથી મોક્ષ નથી, એમ શિષ્ય કહે છે:-)

કર્તા ભોક્તા જીવ હો, પણ તેનો નહિ મોક્ષ,
વીત્યો કાળ અનંત પણ, વર્તમાન છે દોષ. ૮૭
શુભ કરે ફળ ભોગવે, દેવાદિ ગતિ માંચ,
અશુભ કરે નર્કાદિ ફળ, કર્મ રહિત ન ક્યાંચ.

(સમાધાન - સદ્ગુરુ ઉવાચ)

(તો કર્મથી જીવનો મોક્ષ થઈ શકે છે, એમ સદ્ગુરુ
સમાધાન કરે છે:-)

જેમ શુભાશુભ કર્મપદ, જાણ્યાં સફળ પ્રમાણ,
તેમ નિવૃત્તિ સફળતા, માટે મોક્ષ સુજાણ.
વીત્યો કાળ અનંત તે, કર્મ શુભાશુભ ભાવ,
તેહ શુભાશુભ છેદતાં, ઊપજે મોક્ષ સ્વભાવ.
દેહાદિક સંયોગનો, આત્યંતિક વિયોગ,
સિદ્ધ મોક્ષ શાશ્વત પદે, નિજ અનંત સુખભોગ.

(શંકા - શિષ્ય ઉવાચ)

(મોક્ષનો ઉપાય નથી, એમ શિષ્ય કહે છે:-)

હોય કદાપિ મોક્ષપદ, નહિં અવિરોધ ઉપાય,
કર્મો કાળ અનંતનાં, શાથી છેદ્યાં જાય? ૯૨
અથવા મત દર્શન ઘણાં, કહે ઉપાય અનેક,
તેમાં મત સાચો કયો, બને ન એહ વિવેક.

કઈ જાતિમાં મોક્ષ છે, કયા વેષમાં મોક્ષ,
એનો નિશ્ચય ના બને, ઘણા ભેદ એ દોષ.
તેથી એમ જણાય છે, મળે ન મોક્ષ ઉપાય,
જીવાદિ જાણ્યા તણો, શો ઉપકાર જ થાય?
પાંચે ઉત્તરથી થયું, સમાધાન સર્વાંગ,
સમજું મોક્ષ ઉપાય તો, ઉદય ઉદય સદ્ભાગ્ય.

(સમાધાન - સદ્ગુરુ ઉવાચ)

(મોક્ષ ઉપાય છે, એમ સદ્ગુરુ સમાધાન કરે છે:-)

પાંચે ઉત્તરથી થઈ, આત્મા વિષે પ્રતીત,
થાશે મોક્ષોપાયની, સહજ પ્રતીત એ રીત.
કર્મભાવ અજ્ઞાન છે, મોક્ષભાવ નિજવાસ,
અંધકાર અજ્ઞાન સમ, નાશે જ્ઞાનપ્રકાશ.
જે જે કારણ બંધનાં, તેહ બંધનો પંથ,
તે કારણ છેદક દશા, મોક્ષપંથ ભવઅંત.
રાગ, દ્વેષ, અજ્ઞાન એ, મુખ્ય કર્મની ગ્રંથ,
થાય નિવૃત્તિ જેહથી, તે જ મોક્ષનો પંથ.
આત્મા સત્ ચૈતન્યમય, સર્વાભાસ રહિત,
જેથી કેવળ પામિયે, મોક્ષપંથ તે રીત. ૧૦૧
કર્મ અનંત પ્રકારનાં, તેમાં મુખ્યે આઠ,
તેમાં મુખ્યે મોહનીય, હણાય તે કહું પાઠ.
કર્મ મોહનીય ભેદ બે, દર્શન ચારિત્ર નામ,
હણે બોધ વીતરાગતા, અચૂક ઉપાય આમ.
કર્મબંધ ક્રોધાદિથી, હણે ક્ષમાદિક તેહ,
પ્રત્યક્ષ અનુભવ સર્વને, એમાં શો સંદેહ?
છોડી મત દર્શન તણો, આગ્રહ તેમ વિકલ્પ,
કહ્યો માર્ગ આ સાધશે, જન્મ તેહના અલ્પ.

ષટ્પદનાં ષટ્પ્રશ્ન તે, પૂછ્યાં કરી વિચાર,
 તે પદની સર્વાંગતા, મોક્ષમાર્ગ નિર્ધાર.
 જાતિ, વેષનો ભેદ નહિં, કહ્યો માર્ગ જો હોય,
 સાધે તે મુક્તિ લહે, એમાં ભેદ ન કોય.
 કષાયની ઉપશાંતતા, માત્ર મોક્ષ અભિલાષ,
 ભય ખેદ અંતર દયા, તે કહીએ જિજ્ઞાસ.
 તે જીજ્ઞાસુ જીવને, થાય સદ્ગુરુબોધ,
 તો પામે સમક્તિને, વર્તે અંતરશોધ.
 મત દર્શન આગ્રહ તજી, વર્તે સદ્ગુરુલક્ષ,
 લહે શુદ્ધ સમક્તિ તે, જેમાં ભેદ ન પક્ષ.
 વર્તે નિજસ્વભાવનું, અનુભવ લક્ષ પ્રતીત,
 વૃત્તિ વહે નિજભાવમાં, પરમાર્થે સમક્તિ.
 વર્ધમાન સમક્તિ થઈ, ટાળે મિથ્યાભાસ,
 ઉદય થાય ચારિત્રનો, વીતરાગપદવાસ.
 કેવળ નિજસ્વભાવનું, અખંડ વર્તે જ્ઞાન,
 કહીએ કેવળજ્ઞાન તે, દેહ છતાં નિર્વાણ.
 કોટિ વર્ષનું સ્વપ્ન પણ, જાગૃત થતાં શમાય,
 તેમ વિભાવ અનાદિનો, જ્ઞાન થતાં દૂર થાય. ૧૧૪

છૂટે દેહાધ્યાસ તો, નહિં કર્તા તું કર્મ,
 નહિં ભોક્તા તું તેહનો, એ જ ધર્મનો મર્મ.
 એ જ ધર્મથી મોક્ષ છે, તું છો મોક્ષ સ્વરૂપ,
 અનંત દર્શન જ્ઞાન તું, અવ્યાબાધ સ્વરૂપ.
 શુદ્ધ બુદ્ધ ચૈતન્યધન, સ્વયંજ્યોતિ સુખધામ,
 બીજું કહીએ કેટલું? કર વિચાર તો પામ.
 નિશ્ચય સર્વે જ્ઞાનીનો, આવી અત્ર સમાય,
 ધરી મૌનતા એમ કહી, સહજસમાધિ માંય.

(શિષ્ય - બોધબીજપ્રાપ્તિકથન)

સદ્ગુરુના ઉપદેશથી, આવ્યું અપૂર્વ ભાન,
 નિજપદ નિજમાંહી લલ્લું, દૂર થયું અજ્ઞાન.
 ભાસ્યું નિજસ્વરૂપ તે, શુદ્ધ ચૈતન્યરૂપ,
 અજર, અમર, અવિનાશી ને, દેહાતીત સ્વરૂપ. ૧૨૦

કર્તા ભોક્તા કર્મનો, વિભાવ વર્તે જ્યાંય,
 વૃત્તિ વહી નિજભાવમાં, થયો અકર્તા ત્યાંય.
 અથવા નિજપરિણામ જે, શુદ્ધ ચેતનારૂપ,
 કર્તા ભોક્તા તેહનો, નિર્વિકલ્પ સ્વરૂપ.
 મોક્ષ કહ્યો નિજશુદ્ધતા, તે પામે તે પંથ,
 સમજાવ્યો સંક્ષેપમાં, સકળ માર્ગ નિર્ગૂંથ.
 અહો! અહો! શ્રી સદ્ગુરુ, કરૂણાસિંધુ અપાર,
 આ પામર પર પ્રભુ કર્યો, અહો! અહો! ઉપકાર.
 શું પ્રભુચરણ કને ધરું, આત્માથી સૌ હીન,
 તે તો પ્રભુએ આપીયો, વર્તું ચરણાધિન.
 આ દેહાદિ આજથી, વર્તો પ્રભુ આધિન,
 દાસ, દાસ હું દાસ છું, તેહ પ્રભુનો દીન.
 ષટ્ સ્થાનક સમજાવીને, ભિન્ન બતાવ્યો આપ,
 મ્યાન થકી તરવારવત્, એ ઉપકાર અમાપ.

(ઉપસંહાર)

દર્શન ષટે સમાય છે, આ ષટ્ સ્થાનક માંહી,
 વિચારતાં વિસ્તારથી, સંશય રહે ન કાંઈ.
 આત્મભ્રાંતિ સમ રોગ નહિં, સદ્ગુરુ વૈધ સુજાણ,
 ગુરુ આજ્ઞા સમ પથ્ય નહિં, ઔષધ વિચાર ધ્યાન.
 જો ઈચ્છો પરમાર્થ તો, કરો સત્ય પુરૂષાર્થ,
 ભવસ્થિતિ આદિ નામ લઈ, છેદો નહિં આત્માર્થ.

નિશ્ચયવાણી સાંભળી, સાધન તજવાં નો'ય,
નિશ્ચય રાખી લક્ષમાં, સાધન કરવાં સોય. ૧૩૧

નય નિશ્ચય એકાંતથી, આમાં નથી કહેલ,
એકાંતે વ્યવહાર નહિં, બન્ને સાથ રહેલ.

ગચ્છમતની જે કલ્પના, તે નહિં સદ્વ્યવહાર,
ભાન નહિં નિજરૂપનું, તે નિશ્ચય નહિં સાર.

આગળ જ્ઞાની થઈ ગયા, વર્તમાનમાં હોય,
થાશે કાળ ભવિષ્યમાં, માર્ગભેદ નહિં કોય.

સર્વ જીવ છે સિદ્ધ સમ, જે સમજે તે થાય,
સદ્ગુરુઆજ્ઞા જિનદશા, નિમિત્ત કારણ માંય.

ઉપાદાનનું નામ લઈ, એ જે તહે નિમિત્ત,
પામે નહિં સિદ્ધત્વને, રહે ભ્રાંતિમાં સ્થિત.

મુખથી જ્ઞાન કથે અને, અંતર છૂટ્યો ન મોહ,
તે પામર પ્રાણી કરે, માત્ર જ્ઞાનીનો દ્રોહ.

દયા, શાંતિ, સમતા, ક્ષમા, સત્ય, ત્યાગ, વૈરાગ્ય,
હોય મુમુક્ષુ ઘટ વિશે, એહ સદાય સુજાગ્ય.

મોહભાવ ક્ષય હોય જ્યાં, અથવા હોય પ્રશાંત,
એ કહીએ જ્ઞાની દશા, બાકી કહીએ ભ્રાંત.

સકળ જગત એઠવત, અથવા સ્વપ્ન સમાન,
તે કહીએ જ્ઞાનીદશા, બાકી વાયાજ્ઞાન.

સ્થાનક પાંચ વિચારીને, છઠ્ઠે વર્તે જેહ,
પામે સ્થાનક પાંચમું, એમાં નહિં સંદેહ.

દેહ છતાં જેની દશા, વર્તે દેહાતીત,
તે જ્ઞાનીના ચરણમાં, હો વંદન અગણિત.

અહો! અહો! શ્રી સદ્ગુરુ, કરૂણાસિંધુ અપાર,
આ પામર પર પ્રભુ કર્યો, અહો! અહો! ઉપકાર.

શું પ્રભુચરણ કને ધરું, આત્માથી સૌ હીન,
તે તો પ્રભુએ આપીયો, વર્તું ચરણાધિન.

આ દેહાદિ આજથી, વર્તો પ્રભુ આધિન,
દાસ, દાસ હું દાસ છું, આપ પ્રભુનો દીન.

ષટ્ સ્થાનક સમજાવીને, ભિન્ન બતાવ્યો આપ,
મ્યાન થકી તરવારવત્, એ ઉપકાર અમાપ.

જેહ સ્વરૂપ સમજ્યા વિના, પામ્યો દુઃખ અનંત,
સમજાવ્યું તે પદ નમું, શ્રી સદ્ગુરુ ભગવંત

પરમ પુરૂષ પ્રભુ સદ્ગુરુ, પરમ જ્ઞાન સુખધામ,
જેણે આપ્યું ભાન નિજ, તેને સદા પ્રણામ.

દેહ છતાં જેની દશા, વર્તે દેહાતીત,
તે જ્ઞાનીના ચરણમાં, હો વંદન અગણિત.

શ્રી સદ્ગુરુચરણાર્પણમસ્તુ

